

KINGA TRZCIŃSKA

UNIwersytet Jagielloński
Wydział Historyczny
E-MAIL: KINGA.T@VP.PL

DATA ZGŁOSZENIA: 26.01.2019
DATA PRZYJĘCIA DO DRUKU: 17.06.2019

Znaczenie polityczne Londynu w czasie panowania króla Edwarda II

STRESZCZENIE

Londyn od czasu najazdu normandzkiego systematycznie zyskiwał coraz więcej praw i samodzielności. Autorka na bazie kronik miejskich umieszcza pozycję Londynu na tle wydarzeń z historii Anglii. Przedstawia zmianę znaczenia miasta, jego rolę w polityce prowadzonej przez władców angielskich oraz kształtowanie się struktur miejskich i samorządności. Opisuje wewnętrzne relacje panujące w Londynie oraz ich znaczenie na gruncie ogólnokrajowym. Przedstawiony jest również proces przeobrażenia się faktycznej stolicy królestwa w symbol praw i praworządności. Autorka podkreśla wyjątkowość Londynu na tle innych miast w XIII oraz XIV wieku oraz zastanawia się nad jej przyczyną.

SŁOWA KLUCZOWE

Londyn, komuna, średniowiecze, miasto, Edward II, samorząd

Wydaje się, że refleksja na temat roli Londynu w średniowieczu nie posiada dokładnie określonego chronologicznego początku. Pojawiające się w ówczesnych kronikach wzmianki o wydarzeniach dotyczących miasta nie tylko z góry wzbudzają zainteresowanie badaczy, ale stają się niekiedy przyczynkiem do przyglądania się poszczególnym problemom pod kątem ich znaczenia w dziejach całej Anglii. Na gruncie historii Europy doby średniowiecza zjawisko to nie wydaje się

jednak nietypowe. Rozwój znaczenia politycznego miasta przebiegał aż od czasów podboju normandzkiego¹, a władcy stopniowo musieli uświadomić sobie istotę jego położenia w kontekście własnych rządów. Konieczne będzie już na wstępie zauważenie, że to właśnie od roku 1066 widoczny jest niezwykle ciekawy proces polegający na stopniowym i płynnym przejściu od odrębności Londynu² do kreacji stolicy państwa³. Zależne było to również od liczebności ludności zamieszkującej Londyn, która już od początku XIV wieku wynosiła blisko osiemdziesiąt tysięcy mieszkańców.

Przejawy tego rozwoju można zauważyć przede wszystkim w artykułach jednego z najważniejszych angielskich dokumentów prawnych – Wielkiej Karty Swobód z roku 1215, której postanowienia kształtują Londyn poniekąd jako osobny, samodzielny i nienależący do monarchy podmiot⁴. Sam burmistrz miasta został włączony obok 24 baronów do utworzonej na mocy aktu Rady Królestwa, która miała pełnić funkcje kontrolne wobec króla⁵. Okres od nadania tego dokumentu aż do wojny stuletniej jest jednym z najważniejszych w dziejach miasta. To właśnie wówczas ukształtowała się jego zdecydowanie odrębna i odbiegająca od innych miast struktura społeczna i polityczna⁶. Truizmem będzie założenie, że przełomowym momentem w kształtowaniu się pozycji miasta było uczynienie z Westminsteru głównej siedziby królewskiej na przełomie XII i XIII wieku. Śledząc dokładnie wydarzenia z czasów panowania dynastii Plantagenetów, można dojść do ciekawego wniosku, że to właśnie Londyn pojawiał się w większości konfliktów i odgrywał specyficzną rolę w trwających wojnach domowych⁷. Wydaje się tworzyć wizerunek miasta zbuntowanego, którego losy powiązane są integralnie z losem królestwa i od którego przychylności zależy pozycja zarówno monarchy⁸, jak i większości postaci pojawiających się na scenie politycznej. Zauważyć można wzajemną zależność, która w idealnym kształcie zakładałaby

---

¹ Król Wilhelm Zdobywca nadał kartę, w której zagwarantował miastu prawa z czasów Edwarda Wyznawcy. Od tego czasu władcy nadawali miastu nowe prawa i przywileje. Zob. G. Grant, *History of London*, Dublin 1849, s. 75.

² W znacznej mierze wynikającej z posiadanej uprzednio tradycji sądowniczej, znacznego obszaru, wcześniejszych praw czy samodzielnego portu. Ibidem, s. 74–76.

³ Należy zaznaczyć, że już Wilhelm Zdobywca, a później także Henryk I potwierdzili ukształtowane wcześniej przywileje miasta.

⁴ *Magna Carta Libertatum (Wielka Karta Wolności)*, Poznań 1947.

⁵ T. T. Taswell-Langmead, *English Constitutional History*, London 1875, s. 123.

⁶ Wynikająca przede wszystkim z okresów związanych z dezintegracją państwa i tworzącymi się partykularyzmami. G. A. Williams, *Medieval London, From Commune to Capital*, London 1963, s. 9.

⁷ Pozycja ta w przypadku chaosu wewnętrznego wydawała się przybierać postać nieformalnego zwierzchnictwa nad całym krajem.

⁸ Od tej „przychylności” zależna była kwestia objęcia władzy, jak miało to miejsce między innymi w przypadku Stefana z Blois w 1135 roku. Zob. J. Bradbury, *Stephen and Matilda*, Stroud 2009, s. 209–210.

korzyści ekonomiczne wynikające z rozwoju miasta, a z drugiej strony stosowne przywileje miejskie i nieangażowanie się w jego wewnętrzne sprawy⁹.

Niezwykle ciekawą tendencję można dostrzec w momentach kryzysowych w Anglii, kiedy to, jak zostało już wspomniane wcześniej, miały miejsce konflikty wewnętrzne wywołujące specyficzny chaos. Londyn zdecydowanie na nich zyskiwał, tworzył oraz wzmacniał swoją przewodnią pozycję. Miało to miejsce w okresie „nieobecnych” rządów Ryszarda Lwie Serce i sprzeciwu wobec obciążeń finansowych, konfliktu króla Jana bez Ziemi z baronami aż do roku 1216¹⁰ czy też kolejnych wojen z baronami za czasów Henryka III.

Początek XIII wieku wiąże się z systematycznym zdobywaniem przez Londyn samorządności, wynikającym – jak się zdaje – z ciekawego połączenia prawa rzymskiego oraz prawa plemiennego, przystosowanego do potrzeb rozwijającego się życia miejskiego¹¹. Król Jan bez Ziemi nadał miastu w 1214 roku specjalną kartę, w której zagwarantował coroczny wybór burmistrza¹², będącego niezmiennie radnym miejskim¹³. Wzrost znaczenia burmistrza spowodował osłabienie pozycji szeryfów, którzy od przywileju króla Henryka I wybierani byli przez same miasta¹⁴. Jego funkcje sądownicze zostały również ograniczone przez działalność sądów radzieckich i burmistrza¹⁵. To właśnie burmistrz z biegiem czasu stawał się czołową postacią miasta, a jego osoba personifikacją społeczeństwa i znaczenia politycznego Londynu. To jemu podporządkowane były urzędy miejskie, to on był reprezentantem swojej społeczności i po wyborze składał przysięgę przed jego mieszkańcami.

Obok burmistrza władzę sprawowała rada miejska, a pierwsze wzmianki o niej pochodzą jeszcze z X wieku¹⁶. Do XII wieku prawdopodobnie wykształcił się jej dwudziestocztworosobowy skład¹⁷. Władza rady skupiała się przede wszystkim na sądownictwie, bezpieczeństwie, administracji oraz wojskowości.

W XIV wieku londyńscy urzędnicy używali w kontekście miasta określenia *respublica*. Wydaje się, że miało to odzwierciedlenie nie tylko w licznych przywilejach, ale również we wspomnianej wyżej specyficznej strukturze i co najmniej

⁹ R. V. Turner, *King John*, New York 1994, s. 44–47.

¹⁰ Kiedy to nastąpiła inwazja na Anglię syna Filipa II Augusta – Ludwika, a za murami Londynu zbuntowani baronowie oczekiwali pomocy francuskiej. Zob. S. Church, *King John: England, Magna Carta and the Making of a Tyrant*, London 2016 (ebook).

¹¹ C. Barron, *London in the Later Middle Ages: Government and People, 1200–1500*, Oxford 2004, s. 30–32.

¹² G. Grant, op.cit., s. 76.

¹³ G. A. Williams, op. cit., s. 27.

¹⁴ J. Z. Kędziński, *Dzieje Anglii do roku 1485*, Warszawa 1966, s. 211.

¹⁵ G. A. Williams, op. cit., s. 27–28.

¹⁶ Ibidem, s. 30.

¹⁷ Ibidem, s. 30–31. Skład ten związany jest z podziałem miasta na 24 okręgi administracyjne – zob. W. Fitzstephen, *Description of the Most Noble City of London*, London 1772, s. 27–29.

pośrednim uczestnictwie w administrowaniu jego mieszkańców. W angielskiej historiografii często używa się w odniesieniu do średniowiecznego Londynu terminu *commune*, czyli „komuna”. Ma to istotne znaczenie przede wszystkim w związku z samym systemem rządów w mieście, ale i z odniesieniem do sytuacji i znaczenia miast włoskich w tym okresie.

Samorządność Londynu przejawiała się również w aspekcie zgromadzeń miejskich. Wykształcił się tu specyficzny system, który początkowo przybierał formę *folk moot*¹⁸, gdzie zbierali się wszyscy mieszkańcy, a następnie popularniejszego *hustings*, gdzie liczba uczestników została ograniczona do rodziny królewskiej, hrabiego oraz mężczyzn wyższego stanu¹⁹. Znaczenie powyższych zgromadzeń pod koniec XIII wieku zostało jednak osłabione na rzecz tak zwanej kongregacji, czyli organu związanego ściśle z pojęciem komuny londyńskiej, składającej się z mieszkańców, którzy we współpracy z radnymi brali udział w zarządzaniu miastem²⁰. Podobnie jak w przypadku *hustings*, stanowiła ona proporcjonalną reprezentację okręgów Londynu²¹.

Należy zauważyć, że system rządów i ustrój miasta nie do końca zostały sformalizowane aż do końca XIII wieku. Największe znaczenie miało to w zakresie dokonywanych elekcji władz miejskich. Większe konflikty w tym zakresie rozpoczęły się jednak dopiero za panowania króla Edwarda II, przy czym dotyczyły zwłaszcza wyborów burmistrza, które od początku znacznie bardziej oddziaływały na nastroje społeczne.

Nad władzą miejską zawsze znajdowała się władza monarsza. I to właśnie z nadawanych przez władcę przywilejów wynikała możliwość wewnętrznych regulacji i kontroli spraw z zakresu budownictwa, produkcji (przede wszystkim rzemiosła) oraz żywności. Takie przełożenie niektórych aspektów zarządzania na władze lokalne wydawało się przynosić obustronne korzyści, a wynikało przede wszystkim nie z osłabienia władzy centralnej, lecz z konieczności działań własnych miasta w tym zakresie.

Po śmierci króla Edwarda I w trakcie wyprawy przeciwko Szkocji w roku 1307 władzę objął jego syn – Edward II. Jego postać zaznaczyła się w historii Anglii przede wszystkim z trzech powodów – negatywnej roli królewskich faworytów, takich jak Piers Gaveston czy Hugh Despenser młodszy, małżeństwa z córką króla Filipa IV Pięknego – Izabelą oraz ogromnego chaosu państwowego wywołanego jego konfliktami z możnymi²².

Nadzieje pokładane w młodym królu zaczęły już od początku jego panowania systematycznie niknąć. Popełniał on znaczne błędy, w ciągu zaledwie kilku

¹⁸ Wywodzący się ze skandynawskich thingów.

¹⁹ G. A. Williams, op. cit., s. 36–38.

²⁰ To właśnie z tych zgromadzeń wykształciła się Common Council, swoista londyńska rada miejska.

²¹ W historiografii określa się ich po prostu mianem rajców.

²² K. Warner, *Edward II The Unconventional King*, Stroud 2017, s. 15–16.

lat zrażając do siebie znaczną część angielskich baronów. Kontakty z Londynem wydawały się kształtować w dużej mierze odrębnie, stosownie do tworzącej się pozycji miasta. Burmistrz już w 1311 roku przekazał sumę 1 000 grzywien na pomoc królowi w wojnie ze Szkocją²³. Rok później, po kolejnym przywróceniu Piersa Gavestona z wygnania²⁴, obawiając się reakcji baronów, Edward II zwrócił się w liście z Knaresborough do burmistrza Londynu, Johna de Gisorsa²⁵, wzywając go do lojalności w obronie miasta²⁶. Kolejny list, sporządzony kilka tygodni później, został już skierowany nie tylko do burmistrza, ale również do członków rady, a znajdowała się w nim ponowna prośba o ochronę miasta w jego imieniu²⁷. W następnych pismach do władz miejskich widoczna była wzrastająca bezsilność monarchy wobec zaognionej sytuacji wewnętrznej, która zakończyła się zezwoleniem na wpuszczenie opozycji do miasta. W zaistniałej sytuacji można zauważyć ciekawe zjawisko posłuszeństwa władz miejskich królowi nawet w sprawach, które nie dotyczyły ich bezpośrednio, oraz wagę Londynu w polityce monarszej.

Piers Gaveston, królewski faworyt, został w czerwcu 1312 roku schwytany i skazany na śmierć przez przeciwników monarchy²⁸. Zamordowanie Gaskończyka odcisnęło piętno na relacjach króla z możnymi. Właśnie to wydarzenie i ogromna rozpacz monarchy, która towarzyszyła mu aż do śmierci, doprowadziły do krwawej wojny domowej blisko dziesięć lat później. Jednak społeczeństwo odebrało zdarzenia z roku 1312 jednoznacznie pozytywnie. Z jednej strony mieszkańcy Londynu ucieszyli się ze śmierci znienawidzonego królewskiego faworyta²⁹, z drugiej świętowali w listopadzie tegoż roku narodziny następcy tronu – Edwarda³⁰.

Na przełomie 1312 i 1313 roku doszło do sporu króla z władzami miasta, który dotyczył podatku, tzw. *tallage*³¹. Monarcha chciał obciążyć nim miasta stanowiące

²³ *Letter Book D*, [w:] *Calendar of Letter-Books of the City of London circa 1309–1314*, ed. R. R. Sharpe, London 1902, s. 256.

²⁴ Piers Gaveston aż trzykrotnie znajdował się na wygnaniu. Ostatni raz powrócił do Anglii prawdopodobnie z początkiem roku 1312 – zob. K. Warner, op. cit., s. 15–17.

²⁵ *Annales Londonienses*, [w:] *Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II*, vol. 1, ed. W. Stubbs, London 1888, s. 175.

²⁶ *Letter-Book D*, op. cit., s. 278.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Często podkreśla się wpływ osobowości Gavestona na jego upadek. Był on znienawidzony przez parów Anglii przede wszystkim ze względu na jego pychę, arogancję oraz nieumiarkowany niemal wpływ na monarchę. Gaskończyk nie potrafił także wyciągać wniosków z wygnania i ku niezadowoleniu baronów nie zmieniał swojego postępowania i stosunku do nich – zob. *Vita Edwardi Secundi*, ed. W. R. Childs, Oxford 2005, s. 4–5.

²⁹ Ibidem, s. 50–51.

³⁰ O radości i świętowaniu narodzin królewskiego potomka przez mieszkańców Londynu zob. *Annales Londonienses*, op. cit., s. 221.

³¹ Podatek uzależniony od wydatków publicznych.

jego własność. Członkowie rady i burmistrz oparli się jednak temu przymusowi, zauważając, że Londyn posiadał odrębny status na podstawie nadawanych mu od czasów normandzkich przywilejów³². Sześć lat później doszło do ponownego konfliktu, tym razem wewnątrz władz miasta, wywołanego interwencją baronów i usunięciem części członków rady miasta, szeryfa oraz później burmistrza. W czerwcu 1319 roku król Edward II w związku z zaistniałą sytuacją potwierdził nowy dokument, która zawierał artykuły „dla lepszego zarządu miasta”³³.

Jak zostało już wspomniane, władca nie zapomniał baronom zamordowania Piersa Gavestona. Doceniał zaś wszystkich tych, którzy nie opowiedzieli się przeciwko niemu, i co wydaje się niezwykle ważne – prawdopodobnie czekał na odpowiedni moment, by w końcu pomścić śmierć Gaskończyka. Znaczne względy w ciągu tych kilku lat uzyskał Hugh Despenser młodszy, podobnie jak wcześniej Gaveston, stając się dla monarchy jedną z najważniejszych osób. Mężczyzna miał jednak znaczne ambicje polityczne i zarówno dla większości baronów, jak i małżonki królewskiej – Izabeli stał się dużym zagrożeniem. Warto zaznaczyć, że to właśnie działania Hugh Despensera młodszego i jego ojca stały się *de facto* jedną z podstawowych przyczyn wojny domowej, która doprowadziła do abdykacji Edwarda II. Niezwykle ciekawą postacią na arenie politycznej Anglii był Tomasz hrabia Lancaster, który zarówno za panowania Edwarda I, jak i w początkowym etapie rządów swojego kuzyna pozostawał z Edwardem II w bliskich i przyjacielskich relacjach³⁴. Tomasz ze względu na posiadany majątek i pozycję był jednym z najpotężniejszych i najbardziej wpływowych parów Anglii³⁵. Nic więc dziwnego, że to właśnie on wysunął się na czoło opozycji skierowanej przeciwko królowi i jego faworytom.

Już na początku konfliktu burmistrz i członkowie rady na prośbę władcy obiecali mu zabezpieczenie miasta przed opozycją antykrólewską. Jednak burmistrz wahał się w swoich zapewnieniach, próbując zachować równowagę w relacjach zarówno z Edwardem, jak i baronami. Z drugiej strony Humphrey de Bohun hrabia Hereford³⁶ wystosował do władz miasta prośbę o spotkanie. W poczuciu obowiązku zwrócono się wówczas do Edwarda o zezwolenie lub odmowę. Król, nieprzychylnie nastawiony, uległ dopiero wówczas, gdy hrabiowie pojawili się u bram miasta³⁷. Przedstawili oni swoje postulaty i zastrzeżenia związane z królewskim panowaniem. Władze w zaistniałym sporze chciały jednak pozostać

³² R. R. Sharpe, *London and Kingdom*, vol. 1, London 1894, s. 139.

³³ *Annales Paulini*, [w:] *The Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II*, vol. 1, op. cit., s. 285–286.

³⁴ J. R. Maddicott, *Thomas of Lancaster 1307–1322. A Study in the Reign of Edward II*, Oxford 1970, s. 6.

³⁵ *Vita Edwardi Secundi*, op. cit., s. 168–169.

³⁶ Humphrey de Bohun praktycznie od początku rządów Edwarda II należał do skierowanej przeciwko władcy opozycji.

³⁷ *Annales Paulini*, op. cit., s. 294.

bezstronne, chroniąc wewnętrzny porządek miasta³⁸. Rozwiązanie to, uspokoiwszy zbuntowanych baronów, musiało wywołać niepokój króla. Już dwa tygodnie później między zwaśnionymi stronami zostało zawarte porozumienie.

Konflikt powrócił jednak na nowo w październiku 1321 roku, a jego oficjalną przyczyną stała się odmowa ugoszczenia królowej Izabeli, pielgrzymującej do Canterbury, na zamku w Leeds przez żonę jednego z opozycjonistów – Bartłomieja barona Badlesmere³⁹. Król wykorzystał okazję i ruszył na oblężenie zamku, w czym wspomogli go mieszkańcy Londynu⁴⁰. Zmotywowało to Edwarda do wydania karty, która miała zobowiązać miasto do służby monarsze w dalszych wojnach, jeżeli udzielona pomoc nie będzie niekorzystna dla burmistrza i mieszkańców oraz nie stanie się szkodliwym precedensem. Tak więc Londyńczycy wzięli także udział w kulminacyjnej bitwie tego etapu konfliktu – pod Boroughbridge w marcu 1322 roku. W wyniku przegranej przez opozycję starcia schwytany został, a następnie stracony Tomasz Lancaster⁴¹. Wygrana przez króla bitwa umocniła jego poczucie władzy oraz pozycję, którą w latach 1322–1323 starał się w bezwzględny sposób wykorzystywać. Rozpoczęły się rządy terroru, w trakcie których nie pozostał obojętny nawet dla spraw Londynu, angażując się w jego wewnętrzne sprawy i aspekty władzy miejskiej⁴². Sukces monarchy był jednak krótkotrwały. Postacią, która już od dłuższego czasu przebijając się na pierwszy plan zdarzeń, była królowa Izabela. To właśnie ona w latach 1324–1326 okazała się jedną z najbardziej wpływowych osób – w perspektywie własnej nienawiści do panujących na dworze relacji przeciwstawiła się królowi i wręcz żądała spełnienia swoich postulatów. Wydaje się, że swoim pobylem na dworze króla francuskiego niemal szantażowała Edwarda. Jej roszczenia stawały się coraz śmielsze, aż w końcu stała się niezależna w swoich działaniach⁴³.

Izabela z przypisywanej jej przez anonimowego autora *Vita Edwardi Secundi* roli „narzędzia” w rękach króla, zarówno pod kątem prowadzonej przez niego polityki, jak i w relacjach społecznych, stała się dojrzałą kobietą, rozpoczynającą podejmowanie samodzielnych decyzji. Poza tym posiadała u swego boku

³⁸ Ibidem, s. 294–295.

³⁹ Sytuacja ta była częścią planu realizowanego przez króla – zob. K. Warner, *Isabella of France, The Rebel Queen*, The Hill, Stroud 2016, s. 142–143.

⁴⁰ *Annales Paulini*, op. cit., s. 298–299.

⁴¹ *Vita Edwardi Secundi*, op. cit., s. 213.

⁴² Mieszał się np. w kwestie obalenia i wyborów burmistrza – zob. R. R. Sharpe, op. cit., s. 153.

⁴³ Królowa Izabela w związku z chęcią uniknięcia przez Edwarda wojny z Francją została posłana w celach dyplomatycznych na dwór swojego brata, króla Karola IV. W trakcie pobytu we Francji doprowadziła do przybycia na kontynent pod swoją opiekę następcy tronu Edwarda. Izabela, wykorzystując swoją silniejszą pozycję, odmówiła powrotu do Anglii, dopóki z otoczenia monarchy nie zostanie usunięty znienawidzony przez nią Hugh Despenser młodszy.

niezwykle cenną kartę przetargową – następcę tronu Edwarda. Wraz z Rogerem Mortimerem⁴⁴ zaczęła zbierać środki do walki z własnym mężem i jego faworytem⁴⁵. 24 września 1326 roku Izabela wraz ze swoją armią przybyła do wschodnich wybrzeży Anglii. Rozpoczęła się jedna z najdziwniejszych i jednocześnie najciekawszych inwazji na ten kraj w dobie średniowiecza.

Gdy monarcha upewnił się, że Izabela rzeczywiście najechała Anglię, opuścił Londyn i udał się na zachód. Następnie królowa w imieniu własnym i następcy tronu wystosowała do miasta dwa listy, wzywając je do pomocy w walce z wrogami królestwa⁴⁶. Po nieudanych próbach mediacji między Izabelą a Edwardem 15 października w Londynie, którego mieszkańcy po wydarzeniach z roku 1321 byli negatywnie nastawieni do Hugh Despensera młodszego, wybuchła rewolta. Mieszczanie opowiedzieli się przeciw faworytowi, oficjalnie atakując wszystkich tych, którzy byli z nim sprzymierzeni. Wówczas burmistrz i elita miejska spotkali się z biskupami Londynu i Exeter w Blackfriars. W mieście zapanował chaos, ofiarami zbuntowanych stawiali się nawet wyżej postawieni, a burmistrz Hamo Chigwell musiał obiecać lojalność królowej, by ująć z życiem⁴⁷. Ofiarą padli również Walter Stapeldon biskup Exeter, którego głowa została przesłana do Stefana Gravesenda biskupa Londynu jako pewnego rodzaju ostrzeżenie⁴⁸, oraz John Le Marchall, którego oskarżono o przymierze z Despenserem⁴⁹. Po zamordowaniu biskupa Exeter władza znalazła się w rękach mieszczan, którzy zaczęli sami plądrować miasto i gromadzić majątki. Burmistrza zaś wybrano dopiero po interwencji królowej Izabeli, której list został zaprezentowany mieszkańcom przez Johna de Stratforda biskupa Winchester w listopadzie 1326 roku⁵⁰. Przekazanie kluczy do Tower przez konstabla Johna de Westona doprowadziło do uwolnienia znajdujących się tam więźniów⁵¹. Niemal symbolicznym momentem było przywrócenie w Katedrze św. Pawła tablicy Tomasza hrabiego Lancaster, upamiętniającej wydane przed piętnastu laty kompromisowe Ordonanse⁵².

Ostatnim wydarzeniem, które miało miejsce jeszcze przed abdykacją króla Edwarda II, była przysięga, jaką złożyli między innymi Roger Mortimer oraz

---

⁴⁴ Rogerowi Mortimerowi po krwawej wojnie domowej udało się ująć z życiem i został uwięziony w Tower, skąd wydostał się i uciekł z kraju.

⁴⁵ Ostatecznie miała skoncentrować armię liczącą od 1000 do 1500 rycerzy oraz flotę liczącą 95 okrętów – za: S. Phillips, *Edward II*, Yale 2011, s. 501–502.

⁴⁶ Ibidem, s. 506.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ R. R. Sharpe, op. cit., s. 156.

⁴⁹ *Annales Paulini*, op. cit., s. 315.

⁵⁰ Ibidem, s. 317–318.

⁵¹ Warto zaznaczyć, że wśród nich znaleźli się także dwaj synowie Rogera Mortimera – zob. R. M. Haines, *King Edward; His Life, His Reign and Its Aftermath 1284–1330*, McGill-Queens's University Press 2006, s. 182–183.

⁵² *Croniques de London*, ed. G. J. Aungier, London 1844, s. 53–54.

Arcybiskup Canterbury w styczniu 1327 roku, podtrzymując sprawy Izabeli i jej syna oraz gwarantując przestrzeganie praw nadanych wcześniej Londynowi.

Panowanie władcy zakończyło się tragicznie. Abdykował w styczniu 1307 roku jako pierwszy monarcha od czasów panowania dynastii normandzkiej, pozostawiając po sobie krwawą legendę nieudolnego syna wielkiego Edwarda I. Zniechęcony przez znaczną część możnych, został uwięziony najpierw na zamku w Kenilworth, później Berkeley, gdzie prawdopodobnie został zamordowany we wrześniu tego samego roku.

Oceniając znaczenie polityczne Londynu, nie można nie odwołać się do popularnego sformułowania *primus inter pares* – „pierwszy wśród równych”. Śledząc tworzące się prawo miejskie, można sądzić, że początkowo pozornie nie wyróżniał się on zbyt na tle innych miast. Nic jednak bardziej mylnego. Wydaje się, że już od czasów normandzkich Londyn uznawany był za miasto niemal „pryncypalne”, gdzie skupiała się znaczna część władzy państwowej, miasto, które stało się specyficzną i odrębną od innych komuną. Żadne inne miasto angielskie nie wybijało się tak pod względem ekonomicznym, politycznym i społecznym. Władcy i możni zdawali sobie doskonale sprawę z jego znaczenia, dlatego tak silnie widać na kartach kronik ich walkę o wpływy w Londynie i wewnętrzne próby ingerencji. Im słabsza stawała się pozycja państwa, im bardziej było ono pochłonięte walkami wewnętrznymi, tym silniejsze stawało się właśnie to miasto. Zdobywało coraz to nowe przywileje, stając się jednocześnie ostoją całego państwa. Można nawet stwierdzić, że bezpieczeństwo Anglii zależne było od bezpieczeństwa i wolności Londynu.

Idealnym wycinkiem średniowiecznych dziejów Anglii w kontekście analizy znaczenia politycznego Londynu są czasy panowania króla Edwarda II. Jak zostało zauważone, były to lata pełne wewnętrznych konfliktów i chaosu, co musiało znaleźć swoje odzwierciedlenie w umocnieniu miasta i jego przywilejów. I chociaż już we wcześniejszych dziesięcioleciach jego pozycja kształtowała się w sposób ewolucyjny, to właśnie zabiegi Izabeli i Rogera Mortimera o pozyskanie Londynu z 1326 roku stały się w ocenie autora znakomitym obrazem zmian i symbolem wagi, jaką przykładano do jego statusu.

LONDON'S POLITICAL SIGNIFICANCE DURING THE REIGN OF KING EDWARD II

ABSTRACT

London has steadily gained more rights and independence since the Norman invasion. The author, based on urban chronicles, placed London's position on the background of events in the history of England. It presents the change of the city's meaning, its role in the policy pursued by the English rulers as well as the shaping of urban structures and self-government. Describes the internal relations prevailing in London and their

meanings on a national basis. The process of transforming the actual capital of the kingdom into a symbol of rights and the rule of law is also presented. The author emphasizes the uniqueness of London compared to other cities in the 13th and 14th centuries and wonders about its cause.

KEYWORDS

London, Commune, Middle Ages, City, Edward II, Local Government

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

1. *Magna Carta Libertatum (Wielka Karta Wolności)*, Poznań 1947.
2. *Letter Book D*, [w:] *Calendar of Letter-Books of the City of London circa 1309–1314*, ed. R. R. Sharpe, London 1902.
3. *Annales Londonienses*, [w:] *Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II*, vol. 1, ed. W. Stubbs, London 1888.
4. *Vita Edwardi Secundi*, ed. W. R. Childs, Oxford 2005.
5. *Annales Paulini*, [w:] *The Chronicles of the Reigns of Edward I and Edward II*, vol. 1, ed. W. Stubbs, London 1888.
6. *Croniques de London*, ed. G. J. Aungier, London 1844.

OPRACOWANIA

1. Grant G., *History of London*, Dublin 1849.
2. Williams G. A., *Medieval London, From Commune to Capital*, London 1963.
3. Taswell-Langmead T. T., *English Constitutional History*, London 1875.
4. Bradbury J., *Stephen and Matilda*, Stroud 2009.
5. Church S., *King John: England, Magna Carta and the Making of a Tyrant*, London 2016.
6. Turner R. V., *King John*, New York 1994.
7. Barron C., *London in the Later Middle Ages: Government and People, 1200–1500*, Oxford 2004.
8. Kędzierski J. Z., *Dzieje Anglii do roku 1485*, Warszawa 1966.
9. Fitzstephen W., *Description of the Most Noble City of London*, London 1772.
10. Warner K., *Edward II The Unconventional King*, Stroud 2017.
11. Sharpe R., *London and Kingdom*, vol. 1, London 1894.
12. Maddicott J. R., *Thomas of Lancaster 1307–1322. A Study in the Reign of Edward II*, Oxford 1970.
13. Warner K., *Isabella of France, The Rebel Queen*, The Hill, Stroud 2016.
14. Phillips S., *Edward II*, Yale 2011.
15. Haines R. M., *King Edward; His Life, His Reign and Its Aftermath 1284–1330*, McGill-Queens's University Press 2006.